

Тақырыбы: **Адам және табиғат**

В2 ортадан жоғары деңгей

Оқытушы: Жазира Смағұлова

*Сабағымызды бастамас бұрын
бейнероликке назар аударайық!*

You Tube

<https://www.youtube.com/watch?V=ptfntxdvjag>

Табиғат-адамзатқа аманат!

Грамматикасы: ... барғалы бері, ...барғалы жатырмын, ... бара бастадым.

Етістік түбірі + ғалы/гелі бері

+ ғалы/гелі + қалып етістіктері

+ а/е/й бастады

Көсемшенің бір формасы -ғалы, -гелі, -қалы, -келі қосымшалары арқылы жасалады. Көбінесе қозғалыс мағынасындағы етістіктерді сипаттайды. Бұл жұрнақ арқылы кез келген етістіктен көсемше туындай бермейді. Бұл жұрнақ арқылы кез келген етістіктен көсемше туындай бермейді.

Мысалы: Мен сізбен татуласқалы келдім.

Көсемшенің -ғалы, -гелі, -қалы, -келі жұрнақтары жалғанған етістік жіктелмейді. -ғалы, -гелі, -қалы, -келі арқылы етістіктің өткен шағы мен келер шағы жасалады.

Мен университетті **аяқтағалы бері** биыл он бес жыл болды.

Ол үйге **келгелі бері** ешкіммен сөйлеспеді. (өткен шақ)

Мен қазір киноға **барғалы жатырмын**, сен барасың ба? (келер шақ)

Бұл мысалдар өткен шақ пен келер шақты білдіреді. Бұл мағына үшін -ғалы, -гелі, -қалы, -келі қосымшалары бар көсемше бері және көмекші етістіктер (жатыр, тұр, отыр, жүр) тіркеседі.

-а, -е, -й қосымшасы арқылы жасалған көсемшеге бастады көмекші етістігі тіркесіп қолданылады. Іс-әрекеттің басталғанын, болып жатқан үрдісін көрсетеді, **мысалы:** Шақырылған қонақтардың бәрі келе **бастады**

Жаңа сөздер:

Аман қалу – выжить
Апат – катастрофа
Ағза – организм
Бақа – лягушка
Бар пәрменімен – всей силой
Бой үйрену – привыкать
Белең алу – распространяться
Денсаулықты бұзу – навредить здоровью
Жұмыр жер – вселенная
Зат алмасу – обмен веществ
Заңды құбылыс – закономерное явление
Кері әсер тигізу – нанести вред
Кенде қалу – оставаться в стороне
Күл-қоқыс – мусор
Қауіп төну – нависать в опасности
Қарыштап даму – стремительно развиваться
Қан айналым – кровообращение
Қалбыр – железная банка
Қағыс қалу – остаться на стороне
Қатты тұрмыстық қалдықтар (ҚТҚ) – твердые бытовые отходы
Қыздыру – подогреть
Қоршаған орта – окружающая среда
Экологиялық жағдай – экологическое состояние

Ластану – загрязнение
Минералдық зат – минеральное вещество
Назар аудару – обратить внимание
Өзгерістер – изменение
Өндіру – производить
Өндірістік – производственный
Секіру – прыгать
Сарапшы – эксперт
Тәжірибе – опыт
Тағдыр – судьба
Таза ауа – чистый воздух
Тіршілік – жизнь
Тозаң – пыль, пыльца
Түтін – дым
Түтінді тұман – туман, смог
Техногендік сипат – техногенный характер
Тау-тау – горой, очень много
Топырақ құнары – плодородие почвы
Тығыз байланысты – тесно связано
Улы қалдық – ядовитые остатки
Улы заттар – ядовитые вещества
Шіру – гнить
Шыны – стекло
Шаң – пыль
Химиялық – химический

ЖАЗЫЛЫМ

Жауап беріңіз

- Қазақтың ұлттық спорт түрлерін атаңыз?
- Сіз қай спорт түрінің жанкүйерісіз?
- Қазақстандық спортшылар туралы айтып беріңіз.
- Қазақстанда спорт деңгейі қандай деп ойлайсыз?

ЖАЗЫЛЫМ

2.Сәйкестендіріңіз

Жер сілкінісі Өрт Құрғақшылық Су тасқыны

ЖАЗЫЛЫМ

3. Сөздерді тіркестіріңіз

назар
тығыз
заңды
ұлы
қатты
зат

а) алмасу
ә) қалдық
б) аудару
в) байланыс
г) заттар
д) құбылыс

7) қауіп
8) ұлы
9) түтінді
10) шыны
11) таза
12) денсаулықты

ж) қалдық
з) төну
е) сынықтары
ғ) тұман
к) бұзу
л) ауа

4. Пікір білдіріңіз

Қай апаттың алдын алуға болады?

-Жер сілкінісі -Өрт -Құрғақшылық -Су тасқыны

- *алдын алуға болады*
- *алдын алуға болмайды*
- *себебі...*

ЖАЗЫЛЫМ

Тұрақты сөз тіркестерінің мағынасын тауып жазыңыз

Бар пәрменімен – бар күшімен

Бойы үйрену – бір нәрсеге үйрену

Белең алу – бір нәрсенің кең таралуы

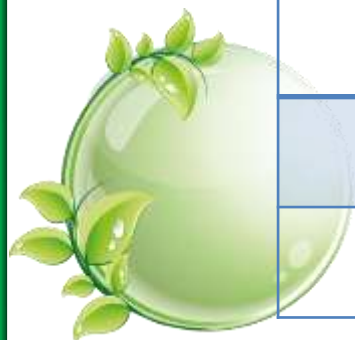
Кенде қалмау – белгілі бір істен/жаңалықтан құр қалмау

Жұмыр жер – жер беті/жүзі

Қағыс қалу – басқалар жасап жатқан істі істемей тыс қалу

Керек сөзді жазыңыз

бойы үйреніп		белең алып	кенде қалғандай
	бар пәрменімен		
жұмыр жерді		қағыс қалмайын	

Есіңізде болсын!

Қоқыстың табиғатта бұзылу мерзімі:

Қағаз – 1 ай

Сырланған тақтай – 13 жыл

Қаңылтыр құты – 100 жыл

Алюминий құты – 500 жыл

Ағаш таяқ – 4 жыл

Пластик шөлмек – 500 жыл

Бір реттік қағаз ыдыс – 5 жыл

Шыны шөлмек – ешқашан

*Адам мен табиғаттың байланысы
неде деп ойлайсыздар?*

You Tube

<https://www.youtube.com/watch?V=d3yewefwanc>

Қызық сюжет. Адам мен табиғат

Мәтінді оқыңыз

Сүлеймен патша (Соломон) барлық жануарлардың тілін біліпті деген аңыз ежелден келеді. Бір күні патша барлық тіршілік иелерін жинап алып олардан адамдардың қандай зиян келтіріп жатқаны туралы сұрапты. Сонда барлық жан-жануарлар, өсімдіктер мен жәндіктер адам баласын тек мақтаған екен. Бұл сүлеймен өмір сүрген дәуірде болған.

Мәтін бойынша сұрақтарға жауап беріңіз

А) Қазіргі кезде Сүлеймен патшаға жан-жануарлар мен өсімдіктер әлемі адамның экологияға тигізіп жатқан әсері туралы не айтар еді деп ойлайсыз? Ойыңызды жазыңыз.

Су асты әлемі	Жануарлар әлемі	Жәндіктер әлемі

Үй тапсырмасы

Кестені толтырыңыз

Экологиялық мәселелер	Шығу себептері	Қоршаған ортаға және адамға зияны
1. Озон қабатының бұзылуы		
2. Ғаламдық жылыну		
3. Парникті эффект		
4. Әлемдік мұхит мәселелері		
5. Жердің ластануы		

